

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
СКОПЈЕ 1

Примено:	02.10.2008		
Орг. единица	Број	Прилог	Вредност
07	6483		

**НАСТАВНИ ПРОГРАМИ ЗА I ОДДЕЛЕНИЕ
ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА УЧЕНИЦИТЕ СО АУТИЗАМ**

Карактеристики на децата со аутизам

Во стручната литература се среќаваат различни термини кои се обидуваат да го дефинираат или можеби попрецизно да го опишат аутизмот. Така се среќаваат термини како: состојба на аутизам, симптоми на аутизам, аутистичен спектар, аутистичен континуум, аутистични тенденции, високо функционален и/или ниско функционален аутизам, первазивно развивно нарушување и сл. Одредени автори, пак, аутизмот го дефинираат како спектар од нарушувања (растројства) кои се манифестираат преку различните строго индивидуализирани видови на однесување на децата и возрасните со аутизам.

Најшироко прифатена дефиниција за аутизмот е дека тоа е тријада на нарушувања кои се манифестираат во сферата на говорот, јазикот и невербалната комуникација, на полето на социјаните интеракции, како и на планот на внатрешниот говор и имагинацијата.

Детето со аутизам во најголем број случаи има нормален тек на развојот до одредена хронолошка возраст. Во одредена хронолошка возраст (според некои податоци меѓу втората и третата година од животот) динамиката и нивото на развојот веќе не се одвиваат според очекуваното темпо, или тој се задржува на веќе постигнатото ниво (плата).

Научните сознанија и практичните искуства покажуваат дека две деца со наод аутизам може да имаат сосем различни видови на однесување, а исто така, може да се разликуваат и според способностите кои ги поседуваат. Повеќето автори се согласуваат дека без оглед на дијагнозата (состојбата) детето со аутизам може нормално да учи, да функционира и да напредува доколку се применуваат соодветен третман и индивидуализирани воспитно-образовно формни и методи на работа.

Децата кои се „аспектирани“ манифестираат извесни доцнења во развојот на говорот и јазикот. Кај нив поголеми се предизвиците на полето на социјалната комуникација и интеракција. Тие, исто така, може да имаат проблеми за започнувањето и/или спонтаното одвивање на конверзацијата. Многу често децата со аутизам обраќањето на соговорникот го разбираат како тој да им се обраќа на другите, а не токму нему/нејзе (пр., монолог на омилена тема кој се продолжува и покрај обидите од другите кои уфрлаат коментари и се вмешуваат.

Тие може да реагираат и/или да одговорат на одредени информации и налози на многу невообичаени, несоодветни специфични и уникатни начини. Карактеристично за некои од нив е дека без особено видлива причина во одредени ситуации реагираат агресивно и автоагресивно што резултира со сериозни самоповредувања.

Карактеристика за нив е тоа што тие често инсистираат на едноличност, монотоност и стереотипност во однесувањето и окружувањето. Многу често пружаат отпор на воведувањето на евенуални промени од каква било природа. Децата со аутизам се соочуваат со тешкотии во искажувањето на сопствените потреби, желби, намери и сл.

Специфика на нивното однесување, исто така, претставува постојаното повторување одредени зборови и фрази (ехолалија), како и повторувањето одредени стереотипни движења (ехопраксија).

Тие претпочитаат да бидат сами, но и кога во нивното окружување има други лица се однесуваат резервирано (повлечено). Кај нив се јавуваат сериозни проблеми кога треба да се дружат со други лица (иако се присутни во иста просторија со нив тие се однесуваат како да не ги забележуваат, како да се сосем сами во просторијата). Манифестацијата на лошо расположение, настапите на лутина и на гнев без видливи причини се, исто така, карактеристики на децата со аутизам.

Дејето со аутизам не сака да милува и/или да гушка, ниту да биде гушкан и милуван. Воопшто нечија близина, особено на лица кои детето не ги познава или не ги прифаќа делуваат вознемирувачки и скоро секојпат се проследени со специфични манифестации.

Тие многу малку или, пак, воопшто не воспоставуваат контакт со очите со соговорникот или останатите присутни во окружувањето.

Многу често принесуваат одредени предмети и играчки близу до очите и истите постојано ги вртат во рацете. Голем број од децата опсесивно се врзуваат со одреден предмет (тој е постојано во нивните раце).

Многу специфично се однесуваат и кон манифестирањето на болката. Така тие манифестираат видлива хипер или хипосензитивност на болка без видливи причини за таков вид реакција. Тие немаат (или барем видливо не манифестираат) чувство за опасност дури и во моменти кога им претстои сериозна опасност.

Изразената хипо или хиперактивност е, исто така, карактеристика на однесувањето на овие деца. Најголем број од нив имаат развиена фина моторика.

Во одредени социјални ситуации се однесуваат како да се глуви и покрај тоа што аудиограмите не покажуваат редуција на слухот кај нив. Генерално, проблемите во воспоставувањето на вербалната и невербалната комуникација и социјалните односи воопшто, претставуваат голема бариера и тешкотија за децата со аутизам.

Кога говориме за вниманието кај децата со аутизам велиме дека нивното внимание е лабилно и краткотрајно што, секако, претставува сериозен проблем кој го отежнува воспоставувањето на контактите.

Децата со аутизам најчесто се насочени кон сопствените потреби. Тие се обидуваат на себе својствен начин да ги реализираат нив, притоа користејќи невербална комуникација.

Многу често се забележува моторен немир кој се манифестира на за нив својствен начин изразен преку различни видови стереотипни движења (трчање во круг, постојано вртење околу сопствената оска, лулање на телото, плескање со рацете, постојано повторување исти зборови). На овие манифестации треба да се гледа, пред се, како на секундарни симптоми на нивната специфична состојба. Главниот проблем треба да се лоцира во сферата на разбирањето и користењето на реципрочните интеракции. Претходно наведените манифестации во однесувањето не треба да значат дека тие не се

нежни, дека воопшто не можат да воспостават комуникација со останатите и/или дека доцнат во развојот на социјалните вештини.

Имено, децата со аутизам имаат големи тешкотии со различни интеракции (давање и земање во најширокага смисла на зборот, како стил и форма на комуникација со останатите). Природата на проблемите и тешкотиите се забележува и во интерактивните игри со вршниците и воопшто во односите со останатите од окружувањето. При обидите за воспоставување каков било вид комуникација тие не реагираат воопшто или реагираат несоодветно на определената ситуација. Тие, исто така, ставени во таква ситуација делуваат како да не го разбираат соговорникот или како да не ги препознаваат изразите на лицето на соговорникот. Карактеристично за нив е дека се „вклучуваат во светот“ само во ситуациите кога нешто им е потребно. Неопходно е да се истакне дека треба да се искористи секој таков момент затоа што во таквите моменти тие го забележуваат соговорникот со што се отвора можноста да се отпочне со комуникација.

Тие манифестираат огромен распон на вниманието за повеќето видови активности. Може истовремено да бидат заинтеригирани со повеќе видови различни активности, но, исто така, може да поминат долг временски период фокусирани (фиксирали) на само една многу едноставна активност.

Моторните вештини, меморијата, невербалното решавање на проблемите се развиваат нормално или релативно добро во споредба со развојот на говорот, јазикот и социјалните вештини и интеракции. Кога играат, тие најчесто се склонени да играат сами. Се случува спонтано или доколку се поттикнаги да се вклучат во активна игра со други деца, но не во паралелна и/или интерактивна игра (физички се присутни меѓу вршниците, но не учествуваат активно, не воспоставуваат комуникација).

Доколку сака да земе одреден предмет или играчка тоа го постигнува на тој начин што ги влече родителите/наставниците во правецот на предметот или играчката и притоа не покажува кон предметот или играчката, не употребува гласен говор ниту, пак, користи координирани погледи со очите.

Кај овие деца се јавуваат големи тешкотии при извршувањето на одредени активности. Кај нив случуваат епизоди на плачење и/или смеење без за тоа да постојат видливи причини.

Нивниот говор е сиромашен, монотон и често звучи како ехо (одек). Доколку одговорот на поставено прашање тоа го прават на специфичен начин.

Особеност кај овие деца, е исто така, стереотипното повторување на одредени операции и/или активности (типичното нишање напред назад на сопственото тело во седечка положба, постојани монотони удирања на одреден предмет, редене играчки, постојано прередување на истите, постојано разгледување списоци со одредени распореди и списоци на кои се запишани одредени програми според кои ќе се случуваат некои активности.

Голям број од нив реагираат сосема несоодветно и хиперсензитивно (пр., на звуци од околината со нормална јачина реагираат панично и болно).

Децата со аутизам се соочуваат со сериозни проблеми со интегрирањето на осетите. Имено, нивните реакции отстапуваат од вообичаеното реагирање. Тие реагираат без видлива причина хипо или хиперсензитивно (пр., допирот на мовта од кората на праската ја доживуваат како болна сензација, додека на нејзиниот мирис реагираат со затворање на устата со рацете).

Карактеристично за децата со аутизам е тоа што не прифаќаат и несоодветно „одговараат“ на одредени стандардни методи на учење и поучување,

Детето со аутизам најдобро напредува во „педагошки амбиент“ кој пред се е добро структуриран согласно неговите потреби. Покрај амбиентот на детето со аутизам треба да му се понудат соодветни индивидуализирани програми со јасно дефинирани цели кои може да се модифицираат во зависност од неговите потреби и способности.

Важен предуслов за успешно вклучување во воспитно-образовниот процес е навременото вклучување во процесите на раната интервенција кои ќе го овозможат унапредувањето на нивните социјални, познајни и говорни способности. Исто така, од големо значење е вклучувањето на овие деца во предучилишните установи.

Заради хетерогеноста на причините и манифестациите за децата со аутизам не постои пристап или систем кој би бил универзално ефикасен и добар за сите.

При изработката на индивидуалниот образовен план наставникот (во соработка со родителите) треба да се концентрира, пред се, на оние области во кои врз основа на комплексната проценка детето успешно ќе ги реализира поставените цели.

Наставникот не треба да инсистира ученикот да реализира активности во области кои се потешко совладливи за него затоа што тоа може да доведе до фрустрации и да предизвикува несакани и непримерени однесувања и манифестации.

Акцентот при планирањето треба да биде на адекватното образование за секој ученик при што ќе се обезбеди оптимално развивање на вештините во сферата на социјалната партиципација и интеракција. Една од главните цели на наставникот треба да биде успешно вклучување и подобро прифаќање на секој ученик од околината што е од пресудно значење за нив.

Важни предуслови за успешно вклучување на децата со аутизам во воспитно-образовниот процес се:

- да им се обезбеди чувство на сигурност;
- да им се обезбеди чувство на доверба во наставникот;
- да им се обезбеди востановена шема на дневните активности;
- да им се обезбеди временска и просторна предвидливост и информираност за текот на планираните дневни активности;

- да им се обезбедат соодветни и едноставни вербални, акустички и визуелни информации;
- да се практикува активно и директивно воспоставување на комуникацијата со различни субјекти (со различна динамика и квалитет);
- да се обезбеди задачите (налозите) и нивната реализација да бидат планирани како куסי, сукцесивни и едноставни чекори.

